

Universitat de Girona
Facultat de Lletres

Grau en Comunicació Cultural

Les metàfores del Procés (2012-2019)

Autor: Pau Alquézar Urcola

Tutor: Alfons Jiménez Cortacans

Presentació: 18 de juliol de 2024

Índex

Resum:.....	3
Introducció	4
1.Marc teòric	5
1.1 Definició de metàfora.....	5
1.2 Una petita aproximació a George Lakoff.....	6
1.3 El Procés (2012-2019): una mínima descripció del context	9
2. Metodologia	13
3. Marc pràctic	14
4. Conclusions	17
5. Bibliografia	18

Les metàfores del Procés (2012-2019)

Resum:

La metàfora, a part de ser una figura retòrica, també pot ser analitzada des del llenguatge. El lingüista i científic George Lakoff crea un concepte: la metàfora cognitiva. És a dir, l'encaix d'una paraula en el marc conceptual de la societat. Aquest treball té com objectiu analitzar les diferents metàfores utilitzades en els discursos polítics dels partits durant el Procés (2012-2019) i veure quins són els relats emprats i la ideologia.

Paraules clau: metàfora, marc, discurs polític, relat, ideologia

Resumen:

La metáfora, a parte de ser una figura retórica, también puede ser analizada desde el lenguaje. El lingüista i científico George Lakoff crea un concepto: la metáfora cognitiva. Es decir, el encaje de una palabra en el marco conceptual de la sociedad. Este trabajo tiene como objetivo analizar las diferentes metáforas utilizadas en los discursos políticos de los partidos durante el *Procés* (2012-2019) y observar cuáles son los relatos utilizados y su ideología.

Palabras clave: metáfora, marco, discurso político, relato, ideología.

Abstract:

The metaphor, apart from being a rhetorical figure, can also be analysed from the point of view of language. The linguist and scientist George Lakoff created a concept: the cognitive metaphor. That is to say, the fitting of a word into the conceptual frame of society. The aim of this work is to analyse the different metaphors used in the political discourses of the parties during the *Procés* (2012-2019) and to observe the narratives used and their ideology.

Keywords: metaphor, frame, political discourse, narrative, ideology.

Introducció

El Procés ha sigut un tema, si parlem en clau periodística, que ha acaparat totes les portades de Catalunya i de l'Estat durant molt de temps, ha estat el primer punt de guió de molts programes de ràdio i ha aconseguit ser trending topic al llarg de moltes setmanes. Es considera, però, que la millor manera de veure com ha influït en la societat catalana és a partir de metàfores en els discursos polítics. Com els partits polítics fan servir les metàfores en el seu argumentari perquè encaixin en el marc conceptual (o també si es vol dir cognitiu) de la societat; en altres paraules com creen un discurs perquè la gent s'acosti al seu relat, al seu posicionament.

Sóc conscient que quan es parla del Procés és un tema delicat degut al contrast que existeix principalment entre dos ideologies molt marcades on les posicions es van mostrar de forma molt intensa sobretot entre els anys 2012, primera gran manifestació de l'independentisme; i el 2019, any que es va dictaminar la sentència.

Pel que fa a l'estructuració del treball consta principalment de dues parts. En el marc teòric s'exposa: la definició de metàfora i el seu origen; una petita aproximació al creador del concepte metàfora cognitiva, George Lakoff, i per últim una mínima descripció del context del Procés. La segona part del text, el marc pràctic, consisteix en analitzar metàfores dels diferents partits polítics.

Finalment, no serà inoportú comentar que m'he limitat a descriure els fets que han succeït i analitzar les metàfores. Així doncs, seguint fil, es presenten les preguntes de recerca.

Les preguntes de recerca són dues:

1. Quines metàfores han utilitzat els partits polítics per defensar les seves tesis?
2. Com han influït les metàfores en els discursos polítics del Procés?

1. Marc teòric

1.1 Definició de metàfora

Si busquem en *el Diccionari de la llengua catalana* de L'Institut d'Estudis Catalans la definició de metàfora trobem: "Figura retòrica que consisteix a emprar un mot que expressa literalment una cosa per a expressar-ne una altra que té una certa semblança amb aquella" És a dir, substituir una paraula per una altra les quals tenen una relació d'aparença. Exemple: "Nuestras vidas son los ríos que van en la mar, que es el morir" (Jorge Manrique, *Coplas por la muerte de su padre*).

La paraula metàfora prové del grec (*methaporá* "translació") i precisament serà Aristòtil un dels primers en donar, en la *Poètica*, una definició precisa "La metàfora es la translació – transferir - del nom d'una cosa a una altra" [Poet. 21,1457b17] (Citat per Gamba, 1990, p.51). Amb altres paraules, pel filòsof d'Estagira la metàfora és una comparació abreujada. Comparem un concepte amb un altre. La mateixa operació cognitiva realitza el retòric polonès Charles Perelman (1912-1984) però pel pensador una metàfora és una analogia condensada, en realitat és el mateix plantejament de llenguatge. Analogia i metàfora mantenen sempre una estreta relació.

Segons la retòrica tradicional, la metàfora pertany a la família dels trops. Els trops, tal com assenyala Du Marsais ¹ "eren figures per mitjà de les quals es fa que una paraula prengui un significat que no és pròpiament el significat precís de la paraula" (Citat per Le Guern, 1990, p. 13).

En el primer paràgraf s'ha posat com a exemple de metàfora unes línies de Jorge Manrique de la seva obra *Coplas por la muerte de su padre*, aquesta metàfora la va pronunciar Jorge Luis Borges en una entrevista, l'any 1976, en un programa de televisió² on afirmava el següent: "Hay un número limitado de metáforas esenciales. Digamos: el tiempo y el río; la vida y el sueño; dormir y estar muerto; las estrellas y los ojos, las flores y las mujeres; el ocaso y la vejez; la aurora y la mañana. Yo digo que esas metáforas son las metáforas esenciales, corresponden a afinidades verdaderas, En cambio, si yo digo que los ascensores son como termómetros digo lo que nunca se ha dicho pero que no merecía ser dicho tampoco".

¹ DuMarsais, *Traité des tropes*, I, 4. [Tratado de los tropos, traducción de José Miguel Aléa (2 vols.), Madrid, Aznar 1800, pàg.22. N. del T.]

² *Borges, la poesía y la metáfora*

<https://www.youtube.com/watch?v=ioQ5aqNITWo&list=LL&index=2&t=4s>

1.2 Una petita aproximació a George Lakoff

La metàfora, a part de ser una figura retòrica, també pot ser analitzada des del llenguatge. El lingüista i científic cognitiu George Lakoff (Bayonne, Nova Jersey, 1941), considerat un dels millors pensadors polítics i del llenguatge, va crear un concepte: la metàfora cognitiva. És a dir, com una paraula encaixa en el marc conceptual del pensament de la societat. Com diu Lakoff en el seu llibre *No pensis en un elefant*³

“Els marcs són estructures mentals que modelen la nostra visió del món. Per tant, modelen els objectius que perseguim, els plans que tracem, el mode en què actuem i el que considerem un bon o mal resultat de les nostres accions. En política, els nostres marcs modelen les polítiques socials i les institucions que creem per posar-les en pràctica. Modificar els nostres marcs és modificar tot això, així que un canvi de marc és un canvi social”.

El que fem els humans és activar el marcs (*frames*) de significat, darrera d'una metàfora existeix un microrelat que ens ajuda a entendre el món d'una altra manera. Agafem l'exemple que posa Lakoff⁴ per agilitzar la idea. Quan George W. Bush va arribar a la Casa Blanca, gener 2001, va utilitzar l'expressió “alleujament fiscal” (*tax relief*), s'havien de baixar els impostos. Quan es parla d'alleujament, remarca Lakoff,, significa que abans hi ha hagut una desgràcia. El que explica és que amb les metàfores agafem dos camps semàntics i els posem en un pla d'igualtat, és el que es coneix com isomorfisme. Ho fem a través de dos dominis diferents: el domini font i el domini meta. El domini font (quelcom més concret) correspon a l'origen, és a dir al camp de la salut, alleujament; i el domini meta (quelcom més abstracte) que és el que volem metaforitzar, fiscal, camp econòmic. Els alleujament fiscals, per tant, solucionen els nostres dolors.

El microrelat del *tax relief* exposa que els impostos són una llosa molt gran per a la societat, són una desgràcia. Algú ha de trobar una solució, i si aquest algú ho fa (Bush) serà considerat per la societat com un heroi i qualsevol que s'oposi a les solucions donades per aquest, serà considerat un cretí. Diu Lakoff que en això consisteix el marc, en crear un llenguatge (heroi i desgràcia) que formi part del món de cadascú (en aquest cas, de cada votant republicà). Els marcs formen part, afirma el lingüista, d'allò que els científics anomenen “inconscient cognitiu”.

Serà oportú posar algun exemple més que ens ofereix. El títol del capítol 5⁵ resa “Metàfores que maten”. Una de les principals metàfores que s'utilitzen, sobretot en el terreny de la política exterior, és la de que la nació és una persona. Durant la Guerra del

³ Lakoff, George, Don't Think of an Elephant! [No pienses en un elefante, traducció de Paula Aguiriano Aizpurua, Barcelona, Península, 2017, pàg. 11.]

⁴ Íbid, pàg.16.

⁵ Íbid, pàg. 95

Golf (1990-91) es deia “Sadam Hussein és un tirà i hem de capturar-lo” el que amaga aquesta metàfora és que no es diu els milers de civils que moriran per culpa de les bombes. Per tant, part de la població americana recolzava aquest missatge. No només això, sinó que el justificava. Cal recordar, doncs, el que deien George Lakoff i Mark Johnson en el seu llibre *Metàfores de la vida quotidiana* ⁶ “Nosaltres hem arribat a la conclusió que la metàfora, contràriament, (per la gent afirmen que és només un recurs poètic) impregna la vida quotidiana, no solament el llenguatge sinó també el pensament i l’acció”.

En Metàfores de la vida quotidiana Lakoff i Johnson estableixen tres formes de metàfores: estructurals, orientacionals i ontològiques.

La metàfora estructural permet utilitzar un concepte molt sòlid per estructurar-ne un altre. Com apuntàvem en tota metàfora tenim un domini font (allò més concret), un origen; i un domini meta (allò més abstracte) és el domini que volem metaforitzar. Ens posen l’exemple de la metàfora “l’argument racional és una guerra” això es tradueix com “la discussió és una guerra”. Per tant: domini font significa la guerra i el domini meta és la discussió. El que ens estant dient és que un argument racional pot contenir un grau d’amenaça, d’intimidació o d’autoritat. Un exemple que ens proposen: “Jo sóc el que mana” (autoritat), pàgina 98.

Aquesta metàfora significa la lluita pel poder, aconseguir tot allò que es vol. Això també es podria fer extensible en els animals. Els animals lluiten amb altres pel menjar, pel domini del seu territori utilitzant la força, la lluita física. Però aquesta frase conté el concepte racional. I ser racional implica, *a priori*, utilitzar altres mecanismes. Es parteixen d’unes arguments, d’unes discussions que tenen un valor conceptual dins la nostra cultura. Ens parlen, com exemple, d’una parella que està immersa en una disputa domèstica. Els dos volen que l’altre cedeixi, volen defensar el seu territori a partir d’arguments i contra arguments *racionals* però aquestes tàctiques afirmen que poden donar altres connotacions, ho descrivim a partir dels següents exemples (p.98): “Sóc més fort que tu” (intimidació); “Perquè si tu no, jo...” (amenaça); Perquè normalment ho fas malament” (menyspreu). Les discussions que s’utilitzen en aquests mecanismes són “les més comuns en la nostra cultura, i degut a què formen part tant important en la nostra vida, moltes vegades no ens donem ni compte” (p.98) En efecte, a vegades no som conscients de la importància que té l’ús correcte del llenguatge; fins al punt que, d’una manera voluntària o no, podem ferir l’altre considerablement.

⁶ Metaphors We Live By [Metàforas de la vida cotidiana, traducción de Carmen González Marín, Madrid, Cátedra, 1986, pàg 35]

Aquestes "tàctiques" no tenen cabuda en part de certs sectors de la nostra cultura perquè es consideren "irracionals i injustes". Ens estem referint al món acadèmic o al religiós; és a dir, mons que a priori són elevats ja que es va més enllà d'una discussió racional. Però és un miratge perquè les tàctiques apareixen de forma, afirmen, dissimulada. Observem novament uns exemples (p.99): "Es plausible assumir que..." (intimidació); "no seria científic tocar" (amença); "com va mostrar Descartes" (autoritat).

Les metàfores orientacionals, en canvi, són més senzilles a nivell conceptual. Tenen a veure amb l'orientació espacial: a dalt-a baix; dins-fora. La felicitat significa estar a dalt i la tristesa estar a baix. Per exemple: "Avui em sento baix d'ànim" o "allò que em va passar em va aixecar la moral". Són conceptes de diferents sistemes que tenen una relació entre sí. Les metàfores orientacionals, però, poden no significar el mateix depenent de la cultura "en algunes cultures el futur està davant de nosaltres, mentre que en altres està darrera" (p.46)

La darrera forma de metàfora és l'ontològica. Són les metàfores d'entitat, molt rellevants, i substancials. És a dir, amb altres paraules, com un concepte el transformen en un objecte o personifiquem la metàfora (entitat). Diuen Lakoff i Johnson, per exemple en la pàgina 61, que "la ment és una màquina, la ment és una entitat" per tant es poden formular les següents derivades: "perdré el control"; "avui no funciona el meu cervell"; Aquesta metàfora de la màquina ens fa entendre la ment com un estat que sempre està funcionant però hi ha alguns moments que no.

Una de les metàfores ontològiques més utilitzades, com ja s'ha comentat anteriorment, en el camp polític és el de la personificació. La nació és representada per una persona (Sadam Hussein-Irak) també s'utilitza molt aquesta expressió en política "hem de mirar el país a la cara".

1.3 El Procés (2012-2019): una mínima descripció del context

Al febrer de l'any 2005, el Parlament de Catalunya aprova una proposta d'un nou Estatut; un any després el PP inicia una recollida de firmes per tot Espanya en contra de l'Estatut (es calculen més de 4 milions de signatures) ja que és en el text on hi figura, entre d'altres punts, que Catalunya és un nació. Finalment, el 10 de maig de 2006 l'Estatut és aprovat per les Corts Generals espanyoles- el concepte nació no hi apareix- i el 18 de juny Catalunya celebra un referèndum sobre el nou text amb la següent pregunta: “¿Aproveu el projecte d'Estatut d'autonomia de Catalunya?” Amb una participació del 49,4%, el Sí obté més del 73,90% dels vots. -ERC proposava que es votés en contra perquè “Catalunya mereix més”- el No el 20'76% i el 5'34% van votar en blanc. És remarcable l'alta abstenció, un 50'6% (Font Institut d'Estadística de Catalunya, Idescat),

La Diada de l'onze de setembre de l'any 2012, es considera que és el punt de partida del Procés. Més d'1 milió i mig persones es concentren a Barcelona per demanar al govern espanyol, presidit per Mariano Rajoy, després que el PP guanyés les eleccions generals del 2011, la independència sota el lema “Catalunya, nou estat d'Europa”. És la primera vegada que es concentren una quantitat tan gran de persones demanant a l'Estat que Catalunya pugui ser independent. Aquesta manifestació és el resultat d'una sèrie d'esdeveniments que serà oportú recordar.

El president de la Generalitat, Artur Mas (CIU), guanya les eleccions del 25 de novembre del 2012 com ja va succeir l'any 2010, però amb menys suports ja que perd respecte fa dos anys 12 diputats, obtenint un resultat de 50. El mapa polític del Parlament es tradueix amb una majoria independentista: CIU, 50 diputats; ERC, 21 diputats i la CUP, 3 diputats (dades extretes del Diari Ara. És a dir, 74 diputats que equival al 54'8 % tenint en compte que el parlament està format per 135 diputats. Dos anys després, el 16 de gener de 2014, Mas demana al Govern espanyol les competències per celebrar un referèndum d'independència; el Parlament espanyol, mesos després (8 d'abril), vota en contra.

El 9 de novembre de 2014 se celebra a Catalunya un referèndum no vinculant després de la negativa del Parlament espanyol i la corresponent suspensió per part de Tribunal Constitucional espanyol. Va ser, en paraules de Mas, una consulta alternativa. La pregunta deia “Vol que Catalunya esdevingui un Estat? En cas afirmatiu, vol que aquest Estat sigui independent?” Va haver-hi una participació de 2.305.290 persones: la resposta afirmativa a les dues preguntes el “Sí-Sí” va obtenir el 80'76%; un 10'07% de “Sí-No” i el 4'54% de “No”. (Font: Generalitat de Catalunya). Si fem una retrospectiva de dels principals diaris de l'estat el dia següent observem, per exemple, el diari publicat a

Madrid de tendència liberal i conservadora *El Mundo* va publicar que hi havia moltes persones que havien participat en el referèndum tot i que eren absolutament conscients que no hi havia garanties legals per fer-ho:

“Mas vende como éxito su ficción democrática y pide un referéndum real. Aunque la ausencia de garantías democráticas de la consulta alternativa pone en duda la credibilidad de las cifras oficiales, lo cierto es que más de dos millones de personas hicieron cola frente a colegios electorales abiertos e introdujeron una papeleta en una urna, pese a la suspensión del Tribunal Constitucional y las advertencias de la Fiscalía. Quien quiso, expresó su opinión sobre la independencia de Cataluña.” (Diari *El Mundo*, 10/11/2014)

En canvi el Diari *El País* amb una ideologia d'esquerres no independentista fixa la idea que un terç dels del que tenien dret a fer-ho van anar a votar:

“1,8 millones de personas votan por la independencia catalana en el 9-N. La consulta alternativa atrae a un tercio de los llamados a votar. El 80,76% de los votantes de la consulta catalana han votado sí a las dos preguntas propuestas. Por tanto, quieren que Cataluña sea un Estado y que este sea independiente. Según los últimos datos ofrecidos por la web de la Generalitat patricipa2014.cat, con el 100% de los puntos de participació contabilizados, un 10,07% de los votantes han votado sí a un Estado, pero no a su independencia de España. El no a ambas cuestiones apenas ha alcanzado un 4,54%. La participación en la consulta alternativa catalana del 9-N ha sido de 2.305.290 personas, ligeramente por encima del 33% de los llamados a votar. El Gobierno catalán esperaba ayer que alcanzase los 2.250.000 puesto que algunas urnas seguirán abiertas unos días. (Diari *El País*, 10/11/2014)

La Vanguardia, diari de centre- dreta, catalanista, destaca l'èxit i l'esforç d'Artur Mas en el 9N i ofereix la seva ajuda a Catalunya per trobar una solució política.

“9N Masivo reclama una salida política. Éxito del proceso de participación en Catalunya, con un 80,7% de apoyos al sí-sí. Mas rentabiliza el éxito de la jornada y se ofrece para "seguir sirviendo a Catalunya". La Moncloa ve "inútil" la movilización y avisa que el president dificulta el dialogo. La cifra del éxito: 2.250.000 votos en el 9N En urnas de cartón, sin aval legal, ni garantías propias de un proceso electoral. Pero votos cívicos y festivos, de protesta y reivindicación. Una movilización sin precedentes que marca un punto de no retorno político. En las relaciones entre la Generalitat y el Gobierno central, pero también en el inestable tablero catalán” (Diari La Vanguardia, 10/11/2014)

El Punt-Avui, un diari marcadament independentista, destaca la victòria del sobiranisme català i afirma que el resultat deixen al govern espanyol en una situació difícil.

“Catalunya mostra a les urnes una capacitat de mobilització impressionant amb una participació excepcional. Els resultats amb el 88% escrutat donen la victòria al doble sí amb el 80,7%, el sí i

no amb el 10,1% i el no amb el 4,5% El resultat de la jornada reforça el sobiranisme i situa l'Estat espanyol en una situació molt complicada (Diari El Punt-Avui, 10/11/2014)

El 27 de setembre de 2015 se celebren eleccions a Catalunya amb la victòria de Junts pel Sí (coalició CIU i ERC) amb la intenció que Catalunya sigui un estat independent, l'escenari polític es tenyeix del color de les forces independentistes, Junts pel Sí i la CUP sumen 72 del 135 diputats (dades extretes del Diari Ara); el 10 de gener de 2016 Carles Puigdemont és escollit nou president de la Generalitat, després de la renúncia d'Artur Mas; el 9 de juny de 2017 Puigdemont anuncia que el dia 1 d'octubre se celebrà un referèndum d'autodeterminació amb la següent pregunta: "Voleu que Catalunya esdevingui un estat independent en forma de república?"

El 6 i 7 de setembre del 2017 el Parlament aprova les lleis del referèndum i de transitorietat política, són les lleis conegudes com "lleis de desconnexió". Aquestes lleis van ser aprovades amb els vots dels 72 diputats independentistes. S'estableix, com es deia en l'anterior paràgraf, que es realitzarà un referèndum d'autodeterminació el dia 1 d'octubre. El 17 de setembre el Tribunal Constitucional va anul·lar aquesta llei.

El referèndum de l'1 d'octubre hi van participar més de dos milions de persones, segons la Generalitat de Catalunya. El Sí obté el 90% dels vots (Dades extretes de la Corporació Catalana dels Mitjans Audiovisuals (CCMA); el 16 d'octubre Jordi Sànchez, president de l'Assamblea Nacional Catalana (ANC) i Jordi Cuixart, president d'Òmnium Cultural, són empresonats com a responsables de la manifestació que va haver-hi davant la seu del Ministeri d'Economia català. El 27 d'octubre el Parlament declara la independència i el govern espanyol aplica l'article 155 de la Constitució: suspensió de l'autonomia i eleccions el 21 de desembre -Joaquim Torra de Junts per Catalunya serà nomenat nou president del Govern-. El 2 de novembre de 2017 part del govern de la Generalitat és empresonat de forma preventiva per l'Audiència Nacional; el 4 de desembre es decreta l'alliberació d'alguns d'ells però es mantenen en presó preventiva Oriol Junqueras (ex vicepresident); Joaquim Forn (conseller d'interior); Jordi Sànchez (ANC) i Jordi Cuixart (Òmnium Cultural). El 23 de març de 2018 són enviats a presó: Josep Rull (ex conseller de territori i sostenibilitat); Jordi Turull (ex conseller de presidència i portaveu del govern); Carme Forcadell (Presidenta del Parlament); Dolors Bassa (ex consellera de treball); Raül Romeva (ex conseller d'assumptes exteriors).

El judici oral es va iniciar el 12 de febrer del 2019, més d'un any després del referèndum del 2017, i va quedar "vist per sentència" passats 4 mesos.

El 14 d'octubre de 2019 el Tribunal Suprem, presidit pel jutge Manuel Marchena, anuncia les penes de fins a 13 anys per sedició, malversació de fons i desobediència. L'any 2021 el govern espanyol, presidit per Pedro Sánchez, indulta a tots els encausats.

2. Metodologia

Per a la metodologia del meu Treball de Final de Grau, he utilitzat l'anàlisi de diferents textos publicats a premsa. Tot i que no es tracta d'un anàlisi exhaustiu, s'han seleccionat una sèrie de textos específics amb l'objectiu de conèixer com els discursos fan ús de metàfores. La tria dels textos es basa en la seva rellevància i diversitat en termes de contingut i perspectives. Cada text ha estat examinat detalladament per identificar i interpretar les metàfores utilitzades, analitzant el seu impacte i funció dins del discurs periodístic. Aquest enfocament permet obtenir una visió clara de com les metàfores contribueixen a la construcció de narratives i a la comunicació d'idees complexes al públic.

En l'anàlisi realitzada, s'ha observat l'existència de dos universos mentals diferents que influeixen en l'ús del llenguatge, fet que porta a que les paraules siguin emprades amb significats diferents. Això implica que una mateixa paraula pot tenir connotacions molt diverses, i fins i tot contradictòries, depenent del context mental en què es trobi. La metodologia utilitzada en aquest estudi és l'anàlisi qualitativa, que es basa en l'examen profund i detallat dels textos per comprendre les variacions en l'ús del llenguatge. L'anàlisi qualitativa permet captar les subtileses i matisos dels discursos, revelant com les metàfores i altres figures retòriques són utilitzades per construir significats específics i influir en la percepció del lector. Aquesta metodologia proporciona una comprensió més rica i contextualitzada de la comunicació a través dels textos analitzats.

S'han utilitzat fonts secundàries com llibres, articles tècnics, programes electorals i diferents diaris digitals amb una ideologia molt marcada. Si ens fixem amb el *Confidencial* és un diari de línia conservadora i lliberal. D'altra banda, *el Diari Ara* té un pensament a favor de la independència. Altres fonts també secundàries són la Generalitat de Catalunya, en aquell moment governada per una majoria independentista, el Diari de sessions del Parlament, la cadena americana CNN en castellà i el programa electoral de Ciutadans. Cal esmentar que exceptuant la primera (2014), les següents metàfores es situen en el context de l'any 2017: celebració del referèndum de l'1 d'octubre i les eleccions a Catalunya del desembre on Ciutadans va ser el partit més votat. Perquè la finalitat es veure com es presenten aquestes metàfores durant el procés però es veritat que un dels moments que apareixen més és l'any 2017.

3. Marc pràctic

Com ja s'ha comentat en l'apartat *Una petita aproximació a George Lakoff*, el lingüista és el creador del concepte la metàfora cognitiva que estudia com una paraula encaixa en el marc conceptual d'una societat. A continuació s'analitzaran algunes de les metàfores durant el període del Procés (2012-2019), per exemple, amb relació al concepte "democràcia". No es tracta d'analitzar si la utilització d'aquesta paraula concorda amb el seu significat més clàssic o si s'assembla a con l'han definit els seus teòrics. Aquest no pretén ser l'exercici. Es proposa aquí, en canvi, intentar comprendre el concepte "democràcia" tal com va ser utilitzat en el marc conceptual del món independentista i, d'altra banda, per part dels constitucionalistes. Des d'aquest punt de vista s'analitzaran declaracions on hi ha metàfores que aquest estudi té l'objectiu d'explicar a dins el seu context en particular. És a dir, quin relat hi ha darrera. Seguidament es descriuen els següents conceptes, es remarca la paraula descriure:

Les primeres declaracions que obren a aquest apartat són d'Artur Mas, són un clar exemples de metàfores ontològiques, recordem que les metàfores ontològiques són aquelles que, entre d'altres, es refereixen a la personificació. La nació és una persona i se li atorga unes qualitats. El que fou president de la Generalitat utilitza la paraula democràcia per fer valer les qualitats que té Catalunya. El poble de Catalunya té la qualitat de decidir, vol votar, vol parlar. El 9N deixa clar per Mas i pel seu govern que és el moment de manifestar-se de manera democràtica i que segons ells, la forma més democràtica és poder decidir sobre el futur de Catalunya a partir d'un referèndum. Quan s'hagi fet es parlarà amb l'Estat.

"Volem decidir, volem votar i ara tenim el marc legal per fer-ho (...) Catalunya vol parlar, vol ser escoltada, vol votar. A ningú pot espantar-li. Quan Catalunya s'hagi manifestat democràticament, trobarem ponts de diàleg" ⁷

Una altra visió completament diferent tenia Alicia Sánchez Camacho, presidenta del Partit Popular a Catalunya:

"Mas ha traicionado la democracia. El referéndum es un fraude (...). El gobierno del Estado va a garantizar la estabilidad de la democracia y dará respuesta al "desafío" soberanista". ⁸

⁷ Artur Mas, declaració institucional, firma del decret del 9N, *Diari Ara* (27/09/2014)

⁸ Alicia Sánchez-Camacho *El Confidencial* (27/09/2014)

Sánchez-Camacho fa servir la paraula democràcia per dir que precisament aquesta ha estat traïda pel President de la Generalitat, i que el 9N és una farsa. El que compte és el respecte a la llei, per tant, serà l'Estat amb la seva resposta qui doni una estabilitat a la democràcia.

En la següent metàfora ontològica s'apel·la més al concepte de poble i no tant com a nació o país. La raó és perquè la metàfora té un caire més emocional i és per aquest motiu és buscar una idea més de proximitat. El que fou el successor d'Artur Mas, Carles Puigdemont, va demanar a la gent de la resta de l'Estat que fos contraria a la celebració del referèndum de l'1 d'octubre que siguin honestos *“de mirar a los ojos al pueblo de Cataluña y que se atrevan a decirle que no tiene derecho a decidir su futuro y quien tiene el mando son los 7,5 millones de catalanes”*.⁹

El concepte d'estat o de nació es refereix més a un concepte estructural, quan Puigdemont diu de mirar els ulls al poble català hi ha un component emotiu. El que significa aquesta metàfora pel marc conceptual independentista és que el poble de Catalunya té dret a decidir sobre el seu futur i per tant aquesta qualitat que té la nació-persona no se li pot treure.

Una altra de les metàfores més utilitzades ha estat la metàfora del *xoc de trens* que forma part de les metàfores ontològiques però ja no ens referirem a que la nació és una persona sinó com a concepte ferroviari. Les dues maneres d'entendre els diferents projectes polítics (independentistes i no independentistes) s'han relacionat amb el concepte de trens:

*“El dia 1 d'octubre no serà cap xoc de trens, sinó que quedarà en via morta l'actual statu quo i uns altres continuaran la marxa”*¹⁰

Darrera d'aquesta metàfora ferroviària, expressada per Carles Puigdemont, hi ha la idea que no hi haurà una confrontació amb l'Estat sino es seguirà per una altra via. Agafant el fil d'aquest concepte ferroviari, la Generalitat va emetre un spot publicitari a TV3 en el qual animava a la gent a votar l'1 d'octubre: *“ Vas néixer amb la capacitat de decidir. Hi renunciaràs? ”*¹¹

⁹ Carles Puigdemont, El Confidencial 10/06/2017

¹⁰ Carles Puigdemont, Generalitat de Catalunya, 04/07/2017

¹¹ Catalonia Video, 2017

https://www.youtube.com/watch?v=P1ZORV_D5sA

En aquest anunci hi apareix una via de tren que es divideix en dos camins, fent referència a la metàfora comentada anteriorment de Carles Puigdemont però es va més enllà perquè ens diu que la capacitat de decidir està implícita en el ser humà perquè ja la tenim quan naixem i de nosaltres depèn si volem renunciar-hi.

La següent metàfora també ontològica no té un component emocional sinó amorós. La convivència que hi ha entre dos territoris s'equipara amb una relació de parella: "*Vostès, en canvi, pretenen en un sol dia liquidar una relació de més de cinc segles sense miraments i de manera il·legal*"¹²

Aquestes paraules del socialista Miquel Iceta contrasten amb les declaracions de Carles Puigdemont on també parla d'aquesta relació però des d'una altra òptica: "*Se debe hablar que la relación entre España y Cataluña no funciona*"¹³ La relació de "parella" entre Catalunya i Espanya, per Puigdemont, ha arribat al seu final i s'ha de buscar una solució.

Finalment per acabar amb aquest apartat, es vol parlar de les metàfores bèl·liques. Com s'ha vist Lakoff i Johnson per parlar de la metàfora estructural posen l'exemple "l'argument racional és una guerra" és a dir, "la discussió és una guerra". De la part constitucionalista el grup polític que n'ha utilitzat més és Ciutadans. Vegem els següents exemples:

*"Pondremos fin al procés separatista, recuperaremos la normalidad y la autonomía de Cataluña y trabajaremos por restaurar la convivencia entre todos los catalanes. La estrategia de división y de confrontación del separatismo ha causado profundas fracturas emocionales, sociales y económicas en Cataluña."*¹⁴

Són metàfores que evoquen a un conflicte, a la metàfora de guerra. Conceptes com divisió, confrontació, fractura. És un vocabulari que sembla com el resultat final d'acabar amb aquell qui ha proporcionat tot aquest estat. Es tradueix com *nosaltres o ells*; identitat o alteritat.

"Le quiero decir a los catalanes, a la mayoría de los catalanes que no quieren dejar de ser catalanes, españoles y europeos, que no estáis solos, que vamos a seguir luchando".¹⁵ S'observa aquesta de desig de continuarem lluitant fins al final contra "l'enemic".

¹² Miquel Iceta, Diari de sessions del Parlament, pàgina 86, 06/09/2017

¹³ Carles Puigdemont, CNN Español, 10/10/2017

¹⁴ Programa electoral de Ciutadans, punt 1, eleccions desembre 2017

¹⁵ Inés Arriamadas, Diari de sessions del Parlament, pàgina 11, 10/10/2017

4. Conclusions

Després d'analitzar les metàfores, podem respondre les preguntes plantejades en la introducció. S'ha pogut veure com els partits polítics, independentistes i constitucionalistes, a partir de les metàfores com per exemple "*Catalunya vol decidir el seu futur*" o "*no dejaremos solos a los catalanes, seguiremos luchando*" activen el marc del seu electorat, aquest és el seu objectiu. Crear un relat, una història, a partir de la metàfora ontològica (com ha fet principalment el sector independentista) que descriu que Catalunya se li atribueix unes facultats utilitzen la paraula democràcia per dir que tenen el dret fonamental de votar. En canvi pel sector no independentista, sobretot de Ciutadans, es parla de conflicte bèl·lic, de combatre l'enemic. Es pot esmentar una part més moderada que no està a favor de la independència però el llenguatge utilitzat per Ciutadans ens dona a peu a contestar la segona pregunta.

Ciutadans, on la seva líder d'aleshores fou Inés Arrimadas, va ser el partit més votat en les eleccions catalanes de l'any 2017 amb més d'un milió de vots. Per tant, la utilització de les metàfores va tenir una transcendència molt significativa. Al mateix any, l'1 d'octubre es va celebrar el referèndum en una participació de més de 2 milions de persones on l'eslògan on es feia referència a la capacitat de decidir. En resum, basant-nos en les dades, de les dues parts, els partits polítics van activar de forma molt notòria els marcs dels seus votants a partir dels seus relats.

5. Bibliografia

Alcoberro, Ramon. *George Lakoff y el poder de las metáforas*. Recuperat 9 d'octubre de 2023 de <http://www.alcoberro.info/george-lakoff-y-el-poder-de-las-met%C3%A1foras.html>

Arxiu Municipal de Girona. *El Punt-Avui (10/11/2014)*, pàg. 1. Recuperat de <https://pandora.girona.cat/viewer.vm?id=0000456599&page=1&search=&lang=ca&view=hemeroteca>

Assemblea Nacional Catalana. *Cronología del Proceso*. Recuperat 20 de març de 2024 de <https://int.assemblea.cat/es/cronologia-del-proceso-de-autodeterminacion-de-catalunya/>

Billig, Michael (2014). *El Nacionalismo Banal*. Madrid: Capitán Swing Libros. Pàg 159-213

Canal Aidread (21/01/2021). *Borges, la poesía y la metáfora*. [Arxiu de vídeo]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=ioQ5aqNITWo&list=LL&index=32&t=21s>

Catalonia Video. *Espot publicitari referèndum d'autodeterminació de Catalunya 2017*. [Arxiu de vídeo]. Youtube. <https://www.youtube.com/watch?v=Fj58Xsjx6TM>

CNN Español (10/10/2017). *Puigdemont: "se debe hablar de la relación Catalunya-España que no funciona"*. Recuperat de <https://cnnespanol.cnn.com/video/cnnee-sot-carles-puigdemont-que-no-haya-ninguna-condicion-previa-para-dialogar>

Corporació Catalana de Mitjans Audiovisuals (1/10/2017). *Resultats referèndum 1 d'octubre*. Recuperat 18 de març de 2024 de <https://www.ccma.cat/324/els-resultats-del-referendum-de-l-1-o/catalunya/>

Diari Ara (25/11/2012) *Resultats eleccions 25 de novembre*. Recuperat 18 de març de 2024 de <https://eleccions.ara.cat/parlament/25n-2012>

Diari Ara (27/09/14). *"En set segles, només imposicions externes han anul·lat l'autogovern": el discurs de Mas, en 10 frases*. Recuperat de https://www.ara.cat/politica/del-llibre-dimobilisme-dialeg-discurs-mas_1_2018303.html

Diari Ara (27/09/2015). *Resultat eleccions 27 de setembre*. Recuperat 18 de març de 2024 de <https://eleccions.ara.cat/parlament/27s-2015>

Diari de sessions del Parlament (06/09/2017), pàg. 86. Recuperat de <https://www.parlament.cat/document/dspcp/233748.pdf>

Diari de sessions del Parlament (10/10/2017), pàg 11. Recuperat de <https://www.parlament.cat/document/dsppc/236781.pdf>

El Confidencial (27/09/2014). *Reacciones políticas a la firma de la convocatoria soberanista del 9-N.* Recuperat de https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2014-09-27/junqueras-afirma-que-todos-los-democratas-del-mundo-haran-posible-el-referendum_217572/

El Confidencial (10/06/2017). *Puigdemont llama a Cataluña a movilizarse y el Gobierno le insta a que acuda al Congreso.* Recuperat de https://www.elconfidencial.com/espana/cataluna/2017-06-10/puigdemont-referendum-pueblo-gobierno-congreso_1397265/

El Mundo (10/11/20214). *Mas vende como gran éxito su ficción democrática y pide un 'referéndum real'.* Recuperat 18 de març de 2024 de <https://www.elmundo.es/cataluna/2014/11/09/545f27f7ca474143438b456b.html>

El País (10/11/2014). *1,8 millones de personas votan por la independencia catalana en el 9-N.* Recuperat 18 de març de 2024 de https://elpais.com/politica/2014/11/09/actualidad/1415542400_466311.html

Ekaizer, Ernesto (2019). *Cataluña, año cero. El proceso, el juicio y la sentencia.* Madrid: Espasa.

Gambra, José Miguel (1990). *La Metáfora de Aristóteles.* Revista Anuario Filosófico. Universidad de Navarra, pp. 51-68. Recuperat de

<https://dadun.unav.edu/bitstream/10171/832/4/3.%20LA%20MET%c3%81FORA%20EN%20ARIST%c3%93TELES%2c%20JOS%c3%89%20MIGUEL%20GAMBRA.pdf>

Generalitat de Catalunya. Govern de la Generalitat. (10/11/2014) Notes de premsa: *La participació total de la jornada del 9N se situa en 2.305.290 persones*. Recuperat de <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/277301/participacio-total-jornada-del-9n-se-situa-2305290-persones%209>

Generalitat de Catalunya. Govern de la Generalitat (04/07/2017). Notes de premsa: *L'1 d'octubre no serà cap xoc de trens, quedarà en via morta l'estatu quo actual i uns altres continuaran la marxa* Recuperat de <https://govern.cat/salaprensa/notes-premsa/302022/president-puigdemont-l-1-octubre-no-sera-cap-xoc-trens-quadara-via-morta-statu-quo-actual-altres-continuaran-marxa>

González, Carmen (2019). *Los marcos conceptuales del conflicto catalán: las metáforas del procés*. Revista de Estudios Culturales de la Universitat Jaume I, pp 37-53. Recuperat de <https://www.e-revistas.uji.es/index.php/clr/article/view/3819/3310>

González, Mariona (2018). *Les metàfores en els relats polítics del procés*. Universitat Pompeu Fabra. Recuperat de https://www.academia.edu/63322890/Les_met%C3%A0fores_en_els_relats_pol%C3%ADtics_del_proc%C3%A9s

Institut d'Estadística de Catalunya. *Referèndum per a l'Estatut d'Autonomia*. Recuperat el 18 de març de 2024 de <https://www.idescat.cat/pub/?id=eler&n=402&lang=es>

Lakoff, George. (2017). *No pienses en un elefante*. Barcelona. Península.

Lakoff, George., & Johnson, Mark. (2017). *Metáforas de la vida cotidiana*. Madrid: Cátedra

La Vanguardia (10/11/2014). *El 9N masivo reclama una salida política*. Recuperat 18 de març de 2024 de <https://www.lavanguardia.com/politica/20141110/54419128780/9n-masivo-reclama-salida-politica.html>

Le Guern, Michel. (1990). *La metáfora y la metonimia*. Madrid: Cátedra. Pàg. 13.

Programa de *Ciudadanos* (Desembre 2017). Recuperat de <https://www.ciudadanos-cs.org/propuestas-para-catalunya>

